

KERTINĖ
PARAŠTĖ

Lietuvos istorija 1987 metais

Praejusiais, 1987-tais metais Lietuvos istorijos mylėtojai galėjo džiaugtis ne dėl to, kad buvo išleisti kokie nors ypač svarbūs istorijos veikalai, bet dėl to, kad pirmą kartą nuo Lietuvos okupavimo yra prošvaisčių, jog slogi cenzoriaus ranka, tiek ilgai sukausi istorijos rašymą ir mokymą, nebeteiks savo ankstesnės galios. Tai toli gražu neįreikia, kad Lietuvos istorikai galės atvirai rašyti visais istorijos klausimais. Atrodo, kad Nepriklausomos Lietuvos kūrimo aplinkybės, Lietuvos okupacija 1940-ais metais ir pokario metų partizanų kovos tebepriliks draudžiamajai zonai. 1987 m. lapkričio 14 dieną ideologinis sekretorius Šepetys dailininkų suvažiavime pareiškė, kad reikia atskleisti Vasario 16' dienos „reakcinę reikšmę lietuvių tautai“. Isteriška spaudos kampanija po Vilniaus demonstracijų bei pluoštas tendencingų ir faktus iškreipiančių straipsnių apie Molotovo-Ribbentropo sutartį atskleidė viešumo ir atvirumo istorijos atvilgį ribas. Bet šiais laikais reikalai gali greitai keistis, ir metų pabaigoje istorikas Bronius Vaitkevičius gana atvirai ragino paskelbti slaptuosius sutarties protokolus.

Tebėra uždraustų temų ir baltųjų dėmių, bet padaryta reikšminga pažanga, rengiant dirva tolesniam istorikų darbui. Per pastaruosius metus atvirai pasisakyta dėl įvairių tabu, atsakyta senų prietarų, pagaliau pripažinta, kad yra daug trūkumų Lietuvos istorijos rašyme ir mokyme. Didžiausi nuopelnai skirtini rašytojams ir literatūros kritikams. Kone pusmetį vyko įdomios ir drąsios diskusijos, labiausiai *Literatūros ir meno* skiltyje, neva dėl istorinio romano, iš tiesų dėl pačios istorijos. Pasakyta daug karčios tiesos, būtent, kad „istorijos žinių ištroškęs skaitytojas pernelyg ilgai buvo marinamas badu“, kad istorijos mokymas vidurinėse ir aukštesiose mokyklose „tiesiog skandalingai skurdus“, kad per dēm rūpinamasi rusų jausmais, kad „negalime falsifikuoti istorijos. Daiktus turime vadinti savo vardais“, kad „mes prarandame tautinę savigarbą, kartkartėmis pasiguosdami didžiaisiais istoriniais krašto nuteriojimais“. Istorikas Alfonsas Eidintas siūlė išspausdinti slaptuosius Molotovo-Ribbentropo sutarties pro-

tolokus. Pasiūlymas nesulaukė atgarsio, kol Vaitkevičius faktiškai pripažino, kad protokolai egzistuoja ir kad jie padalijo Rytų Europą į interesų sferas ar įtakos zonas. Ilgai užtruks parašyti naujus istorijos darbus, bet, jei nebus naujų pasikeitimų, atrodo, kad bus gali objektyviai nagrinėti Lietuvos istoriją iki 20 amžiaus. O tai didelis laimėjimas, prisiminas, kaip prieš kelerius metus ištisi klausimai ir laikotarpiai lyg ir neegzistavo. Nebuvo galima laisvai rašyti apie Didžiąją Lietuvos kunigaikštystę, nes tai esą būtų feodalų grobikų garbinimas. Dėl tautų draugystės mito nebuvo galima aptarti Lietuvos kovų su Maskva, nors jos turėjo didesnį vaidmenį mūsų tautos istorijoje negu kovos su švedais. Rašant apie 19-tą amžių, reikėjo nutylėti caro sprespaudos apimtį bei kai kurių tautinio atgimimo milžinų antirusišką nusistatymą. Net Kražių skerdynės lyg ir neegzistavo.

Rašytojų dėka įvyko ir kitas svarbus lūžis, būtent nutarimas pakeisti kultūros paveldėjimo vertinimo kriterijus. Rašytojai ir kritikai atvirai smerkė Kudirkos, Maironio, Baranauko, ir Pietarių darbų cenzūravimą, reikė pasipiktinimą dėl Kojalavičiaus-Vijuko istorijos neišleidimo, ragino išspausdinti draudžiamą literatūrą ir ne tik seniai mirusių rašytojų, bet ir į Vakarus pasitraukusių. Poetas Justinas Marcinkevičius nurodė, kad kai kurių tautinio atgimimo rašytojų antirusišką nusistatymą suprantamas, nes tada vyko aštri kova dėl tautos ir kalbos, o rusai-administratoriai uoliai vykdė caro nurodymus. Jau dabar pasiekta didelė pažanga šioje srityje, nes nereikia ko nors naujo sukurti, bet tik iš cenzoriaus nagų išvaduoti seniai parašytus darbus. Antai *Pergalė* išspausdino Kudirkos *Viršininkus*, o Maironio 125 metų gimimo jubiliejus negalėjo būti iškilmingiau švenčiamas. Rašytojai ir kritikai pabrėžė, kad Maironis – didžiausias tautos poetas ir kad jis tik dabar sugrįžta į tautą. O jei sugrįžta, tai reikšia, kad buvo ir išvytas. Jeigu bus išspausdinti draudžiamieji veikalai ir pripažinta, kad antirusiškų nusistatymų prasiveržimas yra natūrali engiamos tautos reakcija į perversmą, tai istorikai turės perversinti tautinio išsivadavimo

Didysis Amerikos žvaigždininkas

ALEKSANDRAS RADŽIUS

[Paukščių tako juosta
Irašyk savo tylą
Ir kasėtė idėi
Mano širdin.

Kazys Bradūnas

Gruodžio 16 dieną sukako lygiai 130 metų, kai gimė žymus amerikiečių astronomas, observacinės astronomijos specialistas Edward Emerson Barnard. Per 65 savo amžiaus metus jis savo stebėjimais tiek praturtino astronomijos kraitį, kad tapo žinomas ir respektuojamas net ir už Amerikos ribų.

Jo reputacija pradėjo kilti kometų atradimais. 1881 metais, būdamas vos 23 metų amžiaus, surado savo pirmąją kometa. Deja, jis vėliau ją pats pametė, nebegalėdamas jos rasti padangėje. Taip pat ir niekas kitas iš astronomų jos nepastebėjo ir negalėjo atradimo patvirtinti. Tad oficialiai jam ji nebuvo užskaityta, ir jis pats savo atradimų sąrašą jos neįrašė, nors niekas neabejojo, kad atradimas buvo tikras. Netrukus, už kelių mėnesių, surado jis kitą kometa, kuri jau oficialiai buvo pripažinta. Nuo to laiko kometos pradėjo byrėti jam, kaip iš gausybės rago.

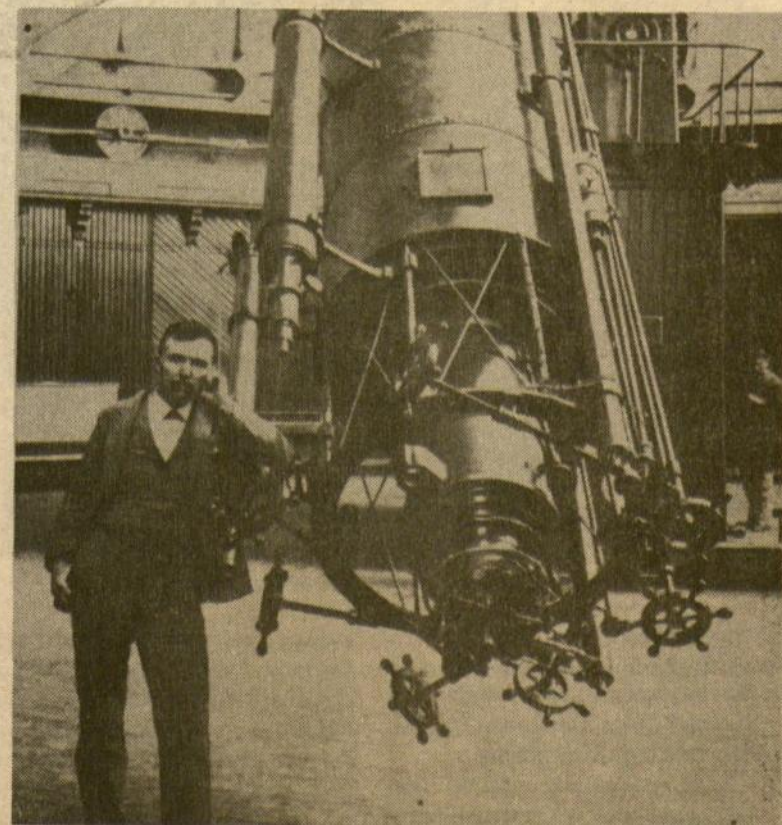
Tuo metu daug kas buvo užsidegęs kometų ieškojimu. Atradėjai buvo populiarūs visuomenėje. Rochesterio turtuolis H. H. Warner pasiskelbė teikisias 200 dolerių premiją kiekvienam amerikiečiui, kurs suras naują kometa. Barnard gavo net penkias Warner premijas ir tais pinigais išmokėjo namą, kuri buvo nusipirkęs Nashvile, Wisconsin. Tą jo namą žmonės praminė „kometų namu“. Iš viso Barnard surado 16 kometų.

Pats didžiausias ir dramatiškiausias Barnardo laimėjimas buvo penktojo Jupiterio satelito Amaltejos (Amalthea) suradimas. Dramatiškas tuo, kad Amalteja

gana mažas kūnas. Skersmuo tarp 170 ir 270 km. Jis skrieja aplink planetą arčiau, negu artimiausias Galilėjaus satelitas Io, 181,000 km atstu nuo Jupiterio ir nuolat paskendęs planetos žibėjime. Tad pastebėti beveik neįmanoma. Bet Barnardas buvo išradingas. Jis pridengė teleskope Jupiterį, užblokuodamas jo spindesį, ir štai šalia planetos sužibo mažas šviesos taškelis, kurio niekas iki šiol nebuvo matęs. Amaltėja Barnard atrado 1892 m. rugsėjo 9 d. 36 colių Lick observatorijos refraktoriu, tuo metu didžiausiu teleskopu pasaulyje. Tai buvo paskutinis Saulės sistemos satelitas, rastas vizualiniu būdu. Visi kiti satelitai po to rasti fotografijos ar erdvėlaivių pagalba.

Kitas jo nuopelnas astronomijos plėtotėje yra tamsiųjų miglynų Paukščių take tyrinėjimas. Jau ieškodamas kometų, Barnard pastebėjo nemažai juodų nereguliarios formos dėmių gana šviesiose Paukščių tako vietose. Stebino jį tos dėmės ir nedavė ramybės. 1884 metais savo straipsnyje „Small Black Holes in the Milky Way“ jis aprašė tamsią dėmę Šaulio žvaigždynė. Bet tokios dėmės buvo žinomos jau nuo William Herschel laikų. Herschelis jų buvimą paskelbė pagarsėjusiu sakiniu: „Surely, this is a hole in the heavens“. Ir nuo tada buvo visų tikima, kad juodos dėmės esančios tuščių vietos tarp žvaigždžių, skylės, pro kurias matoma dar tuštesnė erdvė už žvaigždžių. Paukščių tako struktūra ir galaktinė visatos sąranga tais laikais dar nebuvo išryškėjusi.

Iš pradžių ir Barnard taip manė. Bet, stebėdamas dėmes toliau, labai atsargiai, iš lėto tą pažiūrą keitė. Truko 30 metų, kol jis pats įsitikino ir savo gausiais raštais įtikino to meto astro-

Edward Emerson Barnard Lick observatorijoje šalia 36 colių refraktoriaus, su kuriuo jis atrado Jupiterio satelitą Amaltėja. Nuotrauka daryta 1893 metais.

nomini pasauli, kad tos dėmės esančios arčiau mūsų, negu Paukščių tako žvaigždės, kad jos turinčios būti tankios, masyvos, kad jos iš tikrųjų esančios ne kokios ten skylės, o didžiuliai, tamsūs debesys – miglynai, užstoja mums Paukščių tako žvaigždes.

Barnard plačiai naudojo fotografinę techniką astronominiuose stebėjimuose. Savo darytas Paukščių tako fotografijas spausdino periodiniam profesionalų leidiny *Astrophysical Journal*. 1913 metais jis išleido visą fotografijų rinkinį *Photographs of the Milky Way and of Comets*, kuriame išspausdintos 129 Paukščių tako ir kometų fotografijos, darytos tarp 1892 ir 1895 metų.

Ilgus metus jis galvojo fotografuoti visą Paukščių taką, kiek tik šiaurės platumą leidžia, kad galima būtų apibrėžti jo struk-

tūrą. Tam reikalui reikėjo tinkamo objektyvo ir dosnaus mecenato. Objektyvo ieškodamas, buvo nuvykęs net į Europą, bet surado jį Amerikoje. Atsirado ir mecenatas – turtinga niujorkietė Catherine Bruce, kuri davė tam reikalui 7,000 dolerių. Montavimą suprojektavo patsai Barnard, o pagamino viena Clevelando firma. Mecenatės garbei ši kamera vadinama Bruce teleskopu. Jis buvo įrengtas Yerkes observatorijoje, Williams Bay miestelyje, Wisconsin, ir 1904 metais Barnard pradėjo darbą.

Neilgai teko jam ten dirbti. Greitai buvo pakviestas į Kaliforniją, kur jis nusikėlė su visu Bruce teleskopu ir įsikūrė Mount Wilson observatorijoje. Svarbiausias to persikėlimo tikslas buvo gauti Paukščių tako fotografijų kaip galima toliau į pietus. Čia jis intensyviai fotografavo Paukščių taką 1905 metais nuo vasario iki rugsėjo mėnesio.

Iš gautų fotografijų Barnard sudarė didžiulį, turtingą Paukščių tako atlasą, kurį pavadino „A Photographic Atlas of Selected Regions of the Milky Way“. Iš 35,700 negatyvų Barnard parinko atlasui 50 nuotraukų. Atlasui išleisti Carnegie institutas Washingtono suteikė subsidijų. Bet Pirmasis pasaulinis karas sutrukdė, ir tik gerokai po Barnard mirties, 1927 metais, atlasas pagaliau buvo išleistas. Tiražas buvo nedidelis, tik 700 egzempliorių. Šiandien Barnardo atlasas yra kolekto-

Šapoka, Avižonis, Jakštas ir kiti taip pat neturėjo kseroksu, kompiuterių ar kitos naujos technikos, bet labai daug nuveikė. Kitas istorikas, Edvardas Gudavičius, tiksliai pažymi, kad istorijai labiausiai reikia atviros, netrukdomos moksline polemikos, be kurios nebūs pažangos. Polemikų vertinai reikia, bet jų apimtis negali būti ribota. Istorikas turi turėti laisvę mesti iššūkį ir istoriniam materializmui. Be to nebus lengva istorikams įveikti senus papročius, atsisakyti senų, mintį kaustančių teorijų, naujomis akimis žiūrėti į praeitį ir, kaip Vakarų Europos istorikai, pritaikyti psichologijos, antropologijos ir kitų mokslų sričių metodus ir išvadas. Bet geras istorikas užtikrintai turės didelį skaitytojų ratą, nes žmonės ištroškę istorijos. Pripažinta, kad žmonės moka šimtus rublių už Šapokos Lietuvos istoriją. Dusbargo kronika, istorijos pirmasis tomas ir daugelis kitų istorijos veikalų dažnai tą pačią dieną išperkami. Susidomėjimą istorija rodo ir be galo entuziastingas priėmimas Vytauto Petkevičiaus romano *Paskutinis atgailos amžius*, kuris kupinas patriotinio jausmų, didžiavimosi savo tauta ir jos kalba.

K. G.

rius brangenybė.

Savo atlase jis taip pat išspausdino ir tamsiųjų miglynų katalogą, kuriame suregistruota 349 miglynai. Katalogas ir dabar dar reikšmingas. Tamsieji miglynai vadinami pagal Barnardo katalogą: Barnard 92, Barnard 335 ir t.t., kur skaičius reiškia miglyno eilės numerį kataloge. Barnardo katalogas buvo vienintelis iki 1960 metų, kada Š. Chavtasi galaktinių tamsiųjų miglynų naujas katalogas buvo paskelbtas Sovietų Sąjungoje.

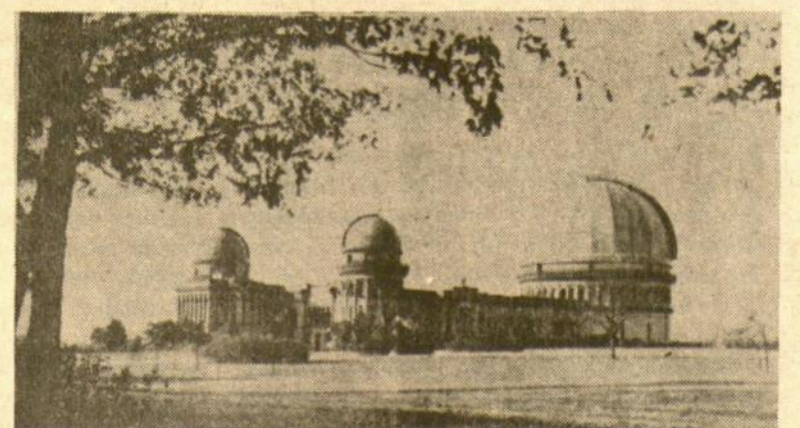
Nepilnas būtų Barnardo atradimų sąrašas, jei nepamintume jo vardu pavadintos žvaigždės, kurią jis atrado 1916 metais Gyvatnešio (Ophiuchus) žvaigždynė. Kartais ji dar vadinama „Barnard's runaway star“, t.y. Barnardo pabėgėle žvaigžde.

Kodėl pabėgėlė? Mums, eiliniams žmonėms, kurie tik atsitiktinam progom tepažvelgiam ir nakties padangę, žvaigždės atrodo vis toje pačioje vietoje, lyg auksinės vinelės, sukalptos į padangių skliautą. Tačiau astronomai, ilgus metus kantriai stebėdami, preciziškai instrumentais nustatinėdami žvaigždžių pozicijas, pastebėjo, kad jos labai nežymiai keičia savo vietas. Jos juda, jos slenka padangėmis. Astronominė terminologijoje tas slinkimas vadinamas savuoju judesiu (Proper motion). Jis matuojamas lanko sekundėmis per metus, ir yra labai, labai mažas. Reta žvaigždė nuslenka vieną lanko sekundę per metus. Dažniausiai tam atstumui nuslinkti reikia dešimtmečių ar net šimtmečių. Tuo tarpu Barnardo žvaigždės judesys besas 10.29 lanko sekundžių per metus. Tai jau daug. O vis dėlto jai reikia 180 metų, kad nuslinktų per Mėnulio skersmenį, kuris tėra tik pusės lanko minutės. Barnardo žvaigždės judesys atrodo greitas vien dėl to, kad ji gana arti nuo mūsų. Iki jos tik 6 šviesmečiai.

Be Barnardo žvaigždės turime dar Barnardo galaktiką (katalogo Nr. NGC 6822), kurią jis surado 1884 metais 5 colių refraktoriu Šaulio žvaigždynė. Tai maža, nereguliarios formos galaktika, laikoma Vietinės galaktikų grupės (Local group) nariu. Mažu teleskopu sunkus objektas stebėti. 1929 metų duomenimis jos atstumas 700,000 šviesmečių. Šiais laikais galaktiniai atstumai yra reviduoti, tad jos atstumas gali būti žymiai didesnis.

Turime dar ir Barnardo kilpą arba žiedą, apimantį didelę Oriono žvaigždyno dalį, jo diržo ir kardų žvaigždės. Tai lanko pavidalo

(Nukelta į 3 psl.)

Yerkes observatorija, Williams Bay, Wisconsin, kurioje ilgus metus dirbo Edward Emerson Barnard. Dešinėje, pačiame didžiausiam kupole įrengtas 40 colių refraktorių, kuriuo Barnard matavo dvigubas žvaigždes ir vykdė kitus stebėjimus.

Šiame numeryje:

Lietuvos istorija praejusiais metais • Astronomas Edward Emerson Barnard • Apie Gabriel García Márquez romaną • Teatro darbuotojų susirinkimas Vilniuje • Danguolės Sadūnaitės eilėraščiai • Kazio Karužos kelionių dienoraštis • Juliaus Gaidelio mirties metinėms • Chicagos teatruose • Nuomonės ir pastabos

Emigrantas — svetimo krašto prietarų auka

Nobelio laureato Gabriel García Márquez „Praneštos mirties kronika“

PETRAS MELNIKAS

Gabriel García Márquez pažįsta ir gerai aprašo savo novelėse Pietų Ameriką, jos žmones, jų papročius, vargšus, turtingus, bet ypač labai senus, vystančius kaip augalus, ar artėjančius prie savo mirties. Savo pirmosiose novelėse jis atrodo, tarsi būtų mirties temos tiesiog apkerėtas, kuri taip kontrastuoja su vešliais, atogrąžų saulės dosniai šildomais ir kepinamais kraštais.

Parašęs šešis romanus, 1967 metais pagarsėjo su *Cient anos de soledad* (Šimtas metų vienvėsis). Ir po *Praneštos mirties kronikos*, kuri ir parašyta kaip kronikinis atpasakojimas, 1982 metais staiga laimi Nobelio literatūros premiją. Šiame kūrinyje vienas arabas Kolumbijoje fatališkai užmušamas dviejų vietinių brolių, kad „krauju būtų nuplauta“ jų šeimos garbė.

Turinys yra toks. Į Kolumbijos miestuką prie upės atvyksta šaunus, turtingas Bayardo San Roman. Jis veda neturtingą gražuolę Angela Vicario. Dvyliką valandą nakties, po vestuvių, jis ją gražina nustebusiai motinai, nes atradęs, kad ji su kažkuo jau praradusi nekaltybę, ir tuoj pat iš miestelio išvyksta. Motina klausia dukters: „Su kuo?“ Angela tyli, o po to turbūt pameluoja, kad su arabu Nasar. Jos du broliai, namuose auginę kiaušes, Pedro ir Pablo, po įvairių kliūčių, visiems sakdami, kad už tai Nasarą užmuš, kitą rytą ji paskerdžia, kaip gyvulį, kaip kuli koridori.

Skaitant tai sukrečia, darosi net bjauru. Smulkiausiai čia aprašomas net lavono skrodimas, kurio pareikalauja policijos pulkininkas. Kyla net klausimas, ar brutalumas ir seksas yra svarbus, netgi pagrindinis Vakarų literatūros bruožas, randamas beveik visose stipresnėse vakariečių knygose? Ar mes per švelnūs, „plaukiam paviršium“, prie

Gabriel García Márquez

tikro gyvenimo realybės neprate, ir todėl, ar galime svajoti apie didesnį pasaulinį pripažinimą prozoje? Toks klausimas ir išpūdis staiga galvon ateina.

Analizuojant šio kūrinio charakterius: kas tas Santjago Nasar? Atrodo, tai antros ar trečios generacijos arabas emigrantas Kolumbijoje, šnekantis dar savo kalba, bet taipgi ir ispaniškai. Bažnyčioje, per Angelos vestuves, Nasar skaičiavo, kiek Bayardui vestuvės kainavo. Vien gėlių, skirtų papuošimui, jam atrodė užtekty keturiolikai laidotuvių. Uždaroj patalpoj jis nemėgo gėlių kvapo, tai jam primindavo laidotuves. „Nenoriu gėlių mano laidotuves“, pasakė draugui, rašančiam šią kroniką, nežinodamas, kad rytą tas turės pasi-

stengti, kad jų nebūtų jo paties laidotuves. Vėliau Nasar skaičiavo orkestro, ryžių, 40-ties kalakutų, vienuolikos kiaušelių, keturių avelių, 205 dežių alkoholio, 2,000 rono butelių kainas — jų visas miestelis dalyvavo. Turtingas jaunikis Bayardo atsakė, kad tai tik pradžia, 9,000 pezu, o šventė turėjo tęstis dar tris dienas. Bet naktį džiaugsmas buvo nutrauktas ir jaunoji buvo grąžinta motinai, Nasar jaunosios apkaltintas dėl jos nekaltybės praradimo.

Trečią valandą naktį supykę Angelos broliai, Pedro ir Pablo, išsirenka du geriausius skerdimo peilius, suvynioja į skarmalus ir nueina juos pagalasti pas mėsaininką, kurio klientams sako, kad užmuš Nasarą. Niekas tuo

netiki, bet jie kartoja, Nasar „žinas kodėl“. Nuėję į pieninę, priešais Nasaro namus, jo laukia išeinant, pirkėjams ten kartodami tą patį: Nasarą užmuš. Pienininkai jie atrodo, kaip išdykėliai vaikai, pasirengę savo „žaidimui“. Ji pažadina savo vyrą, bet tas tik burbelti: „Tiedu nieko neužmuš, nebent kokį nors turtuolį“.

Vis dėlto policininkas pieninėje pastebi brolius, įtartina laikanti suvyniotus peilius, ir išėjęs praneša savo pulkininkui. Bet ir šis neskuba ir tik prisiminėjęs, kad kažkas jam tą patį buvo paminėjęs, nuskuba į pieninę, atima iš brolių peilius ir pasiunčia juos miegoti.

Čia prasideda lyg groteska, nes broliai grįžta į namus, pasiima du likusius peilius, juos vėl pas mėsaininką išsigalanda, suvynioja į laikraštį ir pieninėje vėl laukia Nasaro pasirodymo, stebėdami pro langą.

Rytą, 5:30 valandą, po vestuvių išgertuvių su galvos skausmu pabudęs ir sapnavęs paukščius (geras ženklas, galvoja), Nasar išeina pro užpakalines duris, nepastebėtas brolių, į uostą, kur trumpai sustoja garlaisvis su vyskupui, norinčiu palaiminti susirinkusius. Perspėtas kelių žmonių, kad ji norima užmušti, jis eina pas savo sužadėtinę arabę, kuri, gandy paveikta, trenkia jam į glėbį jo meilės laiškus. Tik jos tėvas, arabų bendruomenės pirmininkas, veltui jam siūlo seną šautuvą apsigynimui. Nasaras jo neima (iš to matyti, kad gal nekalta, tik apšmeižtas), išeina ir paklaidžiojęs mėgina grįžti į namus pro priekines gatvės duris.

Bet čia įvyksta keisčiausia romano ironija. Motina jo nepamato. Ji yra susirūpinusi iš kitos gatvės pusės su peiliais besianti nancijai Pedro ir Pablo ir staiga užsklendžia priekines duris. Nasar beviltiškai į jas beldžiasi, kad atidarytų, kai tuo tarpu Pedro ir Pablo jį subado. Nasar,

prilaikydamas perskrostus vidurius, dar išeina į kaimynų namus. Tie žiūri, koks jis nusi- baigęs, bet „dar gražiu saraceno veidu“. Jis apeina savo namus ir pro užpakalines duris įėjęs krenta prieš motiną virtuvėje negyvas.

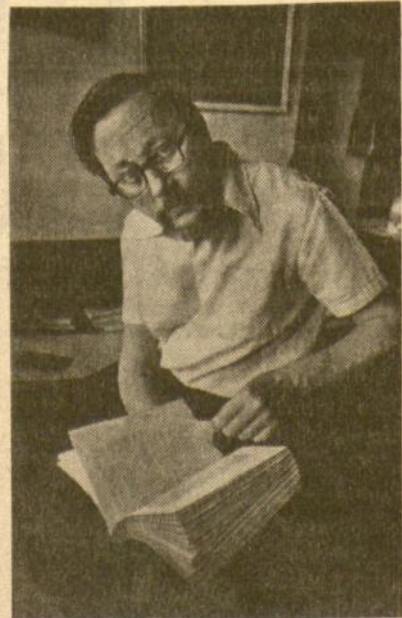
Kronika įdomi, atrodo, paprastai rašyta ir vietomis labai natūralistiška. Jos temos yra nežabotą ispanišką garbės jausmą ir fatalizmas, ypač fatalizmas. Tiesiog nesuprantama, kodėl visame miestelyje broliams paskelbus žinią, kad arabas Santjago Nasar bus užmuštas, tai nebuvo sustabdyta. Daugiau kaip dvidešimt žmonių tai žinojo, stengėsi perspėti, bet nieko iš to neišėjo. Lyg nelaimių gyvenime nebūtų galima sustabdyti, jos turi savo kelią, apeina kliūtis, trenkia, kaip lietus iš giedro dangaus, ir „turi įvykti“.

Romanas - kronika trumpas, tik 120 knygų puslapių. Pasakotojas trumpai studijuoja visų dalyvių charakterius. Laiko atžvilgiu ilgiausią kančią kentėjo atstumta nuotaka Angela Vicario. Po to, kai Bayardo ją grąžino į jos namus, ir po Nasaro nužudymo, motina ją muša, bet „kumščiai jai mažiau skaudėjo, nes buvo skirti jam“. Ji verkė dėl jo ir niekad Bayardo neužmiršo. Karta, palydėjusi Riohacha ligoninėn motiną dėl akių, ji pamatė Bayardo šalia viešbučio praeinant pro šalį ir susijaudino. Jam pradeda rašyti gražius laiškus ir tai tampa jos obsesija. Ji žino, kad jis laiškus gauna, bet neatsako. Jai atrodo, lyg „niekam rašė“.

Po dešimties metų rytą jai rodos, kad jis miega jos lovoje, ir be gėdos jam parašo karštą dvidešimties lapų laišką, tikėdamasi, kad šį kartą atsakys — jos kūnas nekalta, tik apšmeižtas), išeina ir paklaidžiojęs mėgina grįžti į namus pro priekines gatvės duris.

Staiga vieną dieną ji jaučia, kad kažkas stovi prie namų durų. Žino, kad jis. Jis buvo jau storas, praplikęs, su purviniais nuo prakaito marškiniais, su akiniais. Ji išsigaudo, nes žinojo kad jis žiūrėjo į ją, pasenusią, pažemintą, lygiai, kaip ir ji į jį.

„Gera!“, tarė jis, „štai ir aš“.

Vytautas Landsbergis

Rankoje jis laikė lagaminą rūbams, lyg tam, kad čia pasilikty, o kitoje kita, kurį pastatė ant jos siuvamos mašinos, su 2,000 laišku, kuriuos ji jam parašė. Laiškai buvo tvarkingai sudėti pagal datas, surišti spalvotais raišteliais ir... visi dar neatplėšti.

O Nasaro arabė sužadėtinė?

Itūzusi ji pabėga iš namų su pasienio leitenantu, kuris ją verčia užsiimti prostitucija tarp kaučuko ieškotojų. O pienininkas, dar žvalus 86 metų vyras, pamatęs pro langą Nasaro nužudymą, neišlaiko ir iš susijaudinimo miršta. Teismas Riohachoje per trijų dienų procesą prikausė 500 lapų, iš kurių po potvynių, po daugelio metų, liko daugiau kaip 300. Broliai Vicario negautė jokio sąžinės graužimo ir jauno teisėjo buvo išteisinti ir paleisti. Teisėjas jautė, kad „garbė yra meilė“. „Duokite man prietarą ir aš pajudinsiu pasaulį“, užrašė vieno lapo kampelyje. Bet Nasar, pasakotojui atrodė, nekalta, kadangi Angela savo motinai pamelavo, jog skaistybę prarado su Nasar, norėdama pridengti tikrąjį kaltininką, ispaną. Apšmeižė emigrantą arabą, o tas tapo svetimo krašto papročio auka: krauju turėjo būti kaip nors nuplauta šeimos garbė.

Negi tai buvo reikalinga? — atrodo, klausia Gabriel García Márquez romanas — kronika.

Popietė su Vytautu Landsbergiu

Vytautas Landsbergis, žymus lietuvių muzikologas, pianistas, menotyrininkas, šiuo metu privi-čiai lankosi Jungtinėse Amerikos Valstybėse. Ta proga šį sekmadienį, sausio 10 dieną, 2 val. p.p. Jaunimo centre, Chicagoje, rengiama video popietė, kurios metu svečias parodys tris vaizduojamas iš avangardiškiausio Lietuvos kompozitoriaus Broniaus Kutavičiaus spektaklių. Programoje šie veikalai: „Pasaulio medis“, „Iš įvairių akmens“ ir Kaune pastatyta opera „Strazdas žalias paukštis“ (Sigitas Gėdos žodžiai). Šie tautos istorinio palikimo samonę žadinantys kūriniai okupuotos Lietuvos drąsesniuose sluokniuose sukėlė didelį susidomėjimą. Popietė su muzikologu Vytautu Landsbergiu organizuoja Santaros-Šviesos federacijos Chicago skyrius.

• ATEITIS Nr. 3 ir Nr. 4 (1987). Katalikiškos — lietuviškos minties dvimėnesinis žurnalas. Leidžia Ateitininkų Federacija. Administratorius — Juozas Polikaitis, 7235 South Sacramento Avenue, Chicago, IL 60629. Prenumerata: JAV ir Kanadoje — 20 dol., susipažinimui ir kituose kraštuose — 9 dol., o Pietų Amerikos kraštuose — 7 dol.

1987 ir 1988 metų savarajose išėjo du nauji *Ateities* numeriai. Nr. 3 skirtas prieš metus mirusio Antano Maceinos atminimui. Iš įvairių kampų į velionio asmenybę ir kūrybą žvelgia: J. Vidzgiris, K. G., vyskupas Antanas Deksnys, Vincas Natkevičius, Juozas Polikaitis, Juozas Baužys, Kajetonas J. Čėginas. Spausdinamas pluoštas dar neskelbtų Antano Jasmanto - Antano Maceinos eilėraščių. Numerį redagavo Kazys Bradūnas. Nr. 4 paruoštas Clevelando ateitininkų sutelktinėmis pastangomis — jų mintys ir jų veikla gausiai ir gyvai atspindi žurnalo puslapiuose. Numerį redagavo — Vacys Rociūnas, išdėstė — dailininkė Nijolė Palubinskienė. Savo įvadiniame žodyje redaktorius Vacys Rociūnas pagrįstai džiaugiasi šiame numeryje bendradarbiaujančiais jaunuoliais, tikėdamasis, kad jaunieji rašto žmonės ir ateityje užpildys šio žurnalo puslapius savo darbais.

Teatro darbuotojų susirinkimas Vilniuje

Lietuvių Informacijos Centro pastaba: Pateikiame 1987 m. gautą tekstą iš Lietuvos be pataisymų.

Rugsėjo 10 d., 15 val. Visuotinis profsąjungos susirinkimas. Dalyvavimas būtinas.

Susirinkimas vyko nuo 15:15 iki 16:30 val. Dalyvavo 120-140 žmonių. Iš viso Jaunimo teatre 183 darbuotojai. V. Bogušio, D. Tamulevičiūtės ir A. Aukštėjaus kalbų tekstai nepilni — ne visas kokybiškai įrašyta. Pasisakymai neredaguoti.

JONAS VAITIEKAITIS (aktorius, profsąjungos pirmininkas):

Dienotvarkėje šiandieną klausimas dėl šių metų rugpjūčio 23 dienos, vykusio nacionalistinio sambūrio Vilniuje, kuriame dalyvavo mūsų darbuotojas Vytautas Bogušis. Apie šį sambūrį skaitėte spaudoje, matėte televizijoje. Ir mūsų teatro kolektyvas apsvartys Vytauto Bogušio dalyvavimą.

Valstybinio Jaunimo teatro direktorius ŽUKAS:

Ryšium su tuo, kad visuose respublikiniuose laikraščiuose matėme mūsų darbuotojo nuotrauką ir dalyvavo sambūryje ir pakliuvo į nuotrauką, taip sakant, nepaskutinėse ten buvo eilėse, todėl ir pakliuvo. Ką gi, apie Bogušį kaip žmogų galima susidaryti charakteristiką, nes iš Valstybės Saugumo komiteto gautas raštas ir aš jį trumpai pakomentuosiu. (Rugsėjo 8 d. aktorai ir Bogušis buvo supažindinti su visu tekstu.)

Dar besimokindamas Antano Vienuolio mokykloje, jau tada jo dienotvarkėje buvo antitarybinės, propaganda priešiška Tarybų Sąjungai veikla. 1978—80 metais pasirašė eilę šmeižikiškų, ideologiškai kenksmingų dokumentų, kurie vėliau būdavo perduodami į antitarybines organizacijas. Taip sakant, 1980

metų balandžio mėnesį su Bogušiu buvo kalbėta kompetinguose saugumo organuose, tačiau šis savo nacionalistinės veiklos, reiškia, nemetė, po to jis yra pasirašęs visą eilę dokumentų nacionalistinio charakterio, teikdamas šmeižikišką informaciją Maskvoje užsienio korespondentams ir Maskvos antivissuomeniniams centrams, elementams reiškia, kurie po to dokumentus persiuntinėdavo į užsienį. Ne kartą jis susidūrė su užsienio turistais. Birželio dvidešimto 1984 metų jis vėl buvo įspėtas Valstybės Saugumo komitete. Tų pačių metų rugsėjo buvo kviestas į Vilniaus miesto prokuratūrą profilaktiniams pokalbiams. Buvo už antitarybinę veiklą įspėtas ir 1982 metais. Tačiau savo veiklos nenutraukė. Taip vot, pasakutiniu metu jis aktyviai bendrauja su užsieniečiais, kurie atstovauja antitarybiniais centrams. Atrodo, taip išverčiau, taip, gerai.

Jis buvo vienas iš iniciatorių šio įvykio Vilniuje rugpjūčio dvidešimt trečio. Ši žinia buvo spaudoje. Pasisakė užsienio radijos ir kiti antitarybiniai centrai, kurie turi atvirą nacionalistinę, antitarybinę liniją. Pagal radijo pranešimus iš užsienio, kaip sakant, kartu su recidyvistais, nacionalistais, tokiais kaip Sadūnaitė, Cidzikas, Terleckas jis pasirašęs kviečiant organizuoti šią demonstraciją Vilniuje, prie Adomo Mickevičiaus paminklo, šalia šventos Onos bažnyčios. Pats aktyviai dalyvavo su visa savo šeima. Rodos, lyg taip išverčiau. Dalyvavo su visa savo šeimyna.

Draugai, šį įvykį keletas savaičių mini spaudoje, girdime tarybinių žmonių pasisakymus, pasipiktinimus. Mūsų teatras, taip sakant, daugianacionalinis, statomi spektakliai broliškų tautų autorių ir užsienio, vopščie, rodome broliškose respublikose ir išvažiuojam į užsienį ir mums tokie nacionalistiniai, taip sakant, reiškiniai nesiškaiytini. Teatras, draugai, yra ideologinė organizacija, klausimai, kuriuos mums spręsti auklėjant tarybinį žmogų, tarnauti tarybinei tėvynei, tikrai yra labai reikšmingi ir bendrai mūsų kolektyve yra žmogus, kuris teršia mūsų

vardą. Jeigu jis dirbtų kažkur kitur, gal kokioj gamykloj, ar taip, gal tai nebūtų taip ryšku, bet kadangi kolektyvas kovojantis už visa naują, už tai, kad mūsų respublika Tarybų Sąjungos sudėtyje. Bogušis teatru yra tik našta ir jis pats turėtų tai suprasti. Ir kaip jis čia mums anksčiau sakė, kad Lietuva jam labai brangi ir taip toliau, išeitų į kokį kitą kolektyvą, kad negadintų mūsų teatro vardo, suprasta, kad nereikėtų gadinti visų mūsų gyvenimo. Na, ką gi, aš galvoju, kad ir kiti pasisakantys, kas šiandieną pasisakys, laiko mes turim mažai, reikiama įvertins poelgius ta linija, kuri yra draugo Bogušio samonėje, ir girdėtoje kaip tik šiandieną apie šitą sambūrį vakare per mūsų televiziją transliuos pagamintą filmą, siūlau visiems pasižiūrėti, kad dar kartą įsitikintumėte ir įsitvirtintumėte savo, kaip sakant, pozicijas.

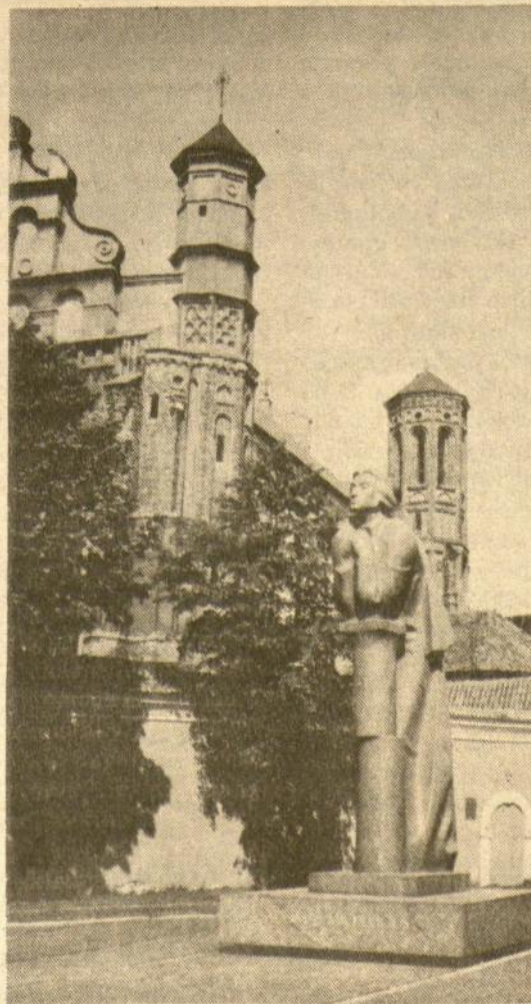
JONAS VAITIEKAITIS:

Ačiū. Kas norite pasisakyti? Karalienė, prašau.

MARYTĖ KARALIENĖ (aktoriė, buvusi partijos sekretorė, dabar liaudies kontrolės pirminkė):

Šiuo metu, kai visa mūsų šalis gyvena persitvarkymo laikotarpy, šiuo metu, kai bet kuriam kolektyve, įstaigoje, imonėje, darbovietėje, taip pat ir mūsų teatre palietė persivarkymas. Šiuo metu, kai kiekvienas kolektyvas ir mūsų šalis turi aiškes problemų, savus trūkumus, problemas. Aišku, tas problemas spręsim tik mes ir mes privalom, mūsų vaikai, mūsų jaunimas, mūsų anūkai spręst tas problemas, šalins tuos trūkumus. Aš šitam kolektyve esu vienas atstovų, kurio gyvenime teko patirti, kas yra buržuazinė valdžia. Aš buvau vaikas, gyvenau Klaipėdoj. Aš atsimenu gėdingą istorinį faktą, kai fašistinė Vokietija okupavo, užgrobė Klaipėdos kraštą. Toliau aš atsimenu laikotarpį karo metu, okupacijos, pokario metu. Atsimenu pokario laikotarpį taip pat. Buvo labai daug suklaidintų žmonių, mūsų Lietuvos jaunimo, kuris daugelis

nepažinojo, kas yra Tarybų valdžia, turėjo savo klaidų. Dėka balsų iš anapus, taip, dėka balsų iš anapus, kurie skatino priešintis Tarybų valdžiai, kovoti prieš ją, jie laukė savaitė, dienom, kad ateitų amerikanoi, ir išlaisvintų Lietuvą. Ką gi? Jau praėjo laiko daug, mes dabar gyvename Tarybų Lietuvoje, mes džiaugiamės mūsų laimėjimais, mūsų gražiais miestais, mūsų kaimais. Šiuo metu nebėra vaikų, kurie basom eina į mokyklą. Nebėra vaikų, kur vienas užsideda batukus, o kitas ant

Adomo Mickevičiaus paminklas prie Bernardinų bažnyčios Vilniuje.

Nuotrauka Aldonos Kaminskienės

pečiaus guli, tam, kad kitą savaitę jis galėtų tuos batukus apsiauti ir eiti į mokyklą. Išgražėjo mūsų miestai, pagerėjo mūsų butis, problemos mūsų dabar kaip įsigyti kokį daiktą, kaip įsigyti daiktą, kurio, galbūt, kaimynas neturi. Mes džiaugiamės gražia Lietuva, jos pasiekimais. Deja yra tokių faktų, nežinau kokiom idėjom jie tiki, ko jie laukia, bet mane stebina, kad šiuo persitvarkymo metu visa tribūna, kur dabar viešuma yra mūsų gyvenimo pagrindas, vieša tribūna pasinaudojo antitarybiniais, antivalstybiniais, antivissuomeniniais sluoksniais. Tai labai baugu, džiūgauja, mes žinome iš spaudos, klausomės radijo, džiūgauja mūsų priešai. Žinot, ir labai tai skaudina taip. Jeigu pas jį buvo kokių planų, kokių problemų, galėjo spręsti su mumis, reikštis susirinkimuose, bet jis tylėjo. Valgo jis tai duoną mūsų, taip! Tėvynė, tėvynė geografinė jo čia, aš suprantu, ten gal nostalgijos kankinami išeiviai, jie kuria savo planus, savo Lietuvą, jie gali klysti, kažką daryti, bet jis tai savo tėvynėje. Čia pat, vietoj, Lietuvoj. Tegul jis pats atsako į tai, ką jis galvoja, bet aš negalvoju, taip galvoti juokinga būtų, mūsų nutylėjimu, tai neeilinis faktas, o mūsų nutylėjimu, man atrodo, kad aiškiausiai naudojasi mūsų priešai. Aš smerkiu jo ir visos organizacijos elgesį ir iš tikrųjų savo kredo pagalvoti, kur jo vieta, tik aišku, kad ne mūsų teatro kolektyve.

JONAS VAITIEKAITIS:

Ačiū, Maryte. Prašom, kas dar? Gal pasisakys jo tiesioginis viršininkas vyr. energetikas Arvydas Jonuška?

ARVYDAS JONUŠKA:

Rugpjūčio dvidešimt trečio dieną, suorganizuotas ekstremistų, reiškia, kurie reiškėsi nacionalistiškai, antitarybiškai ir tam sambūryje dalyvavo, vadinas, reiškia, mano kolega inžinierius Vytautas Bogušis. Reiškia, darbe savo pareigas, vadinas, atlieka gerai. Šita, nežinojau, kad jis, reiškia, tokių nacionalistinių pažiūrų. Darbe savo pažiūrų

Didysis Amerikos žvaigždininkas

(Atkelta iš 1 psl.)

dujų debes, apie 10 laipsnių skersmens. Manoma, kad tai seniai sprogusios supernovos liekanos. Be to, Barnard stebėjo ir kitus astronominius objektus, kaip kintančias bei dvigubas žvaigždes, labai silpną šviesos dėmelę, vadinamą vokišku žodžiu „Gegenschein“ (manoma, kad tai esąs Saulės šviesos atspindys dulkių debes, supančiam Saule ekliptikos plokštumoj), matavo žvaigždžių paralaksus ir t.t. 1901 metais dalyvavo ekspedicijoje į Sumatrą Saulės užtemimui stebėti. Neabejojama, kad jam pasisekė pamatyti kraterius Marso paviršiuje, bet jis to atradimo neskelbė, nes nebuvo įsitikinęs, kad tai teisybė, kad ne iliuzija.

Savo stebėjimus bei atradimus skelbė moksliniais straipsniais, kurių per visą gyvenimą parašė 840. Už nuopelnus buvo renkamas įvairių mokslinių organizacijų nariu, o 1897 metais apdovanotas britų Karališkosios astronominės draugijos (RAS) aukso medaliu. Tai buvo jo garbės zenitas.

Aplamai, Barnardo gyvenime, atrodo, niekas kitas neegzistavo, kaip nakties padangė, observatorija, teleskopas. Kai 1905 metais Mount Wilson observatorijoje fotografavo Paukščių taką savo atlasui, jis per tuos kelis mėnesius tik vieną kartą tebuvo nulipęs nuo observatorijos kalno. Turėjo mat kažkokį reikalą pas notarą, ir jau reikėjo plaukus apsikirpti. Žymus astronomas Otto Struve rašo, kad 1921 metais, atvykęs Amerikon kaip pabėgėlis iš Rusijos, Yerkes observatorijoje sutikęs senyva džentelmeną Barnardą, kurs, žiūrėjęs į barografa observatorijos bibliotekoje ir skundęsis, kad atmosferinis slėgimas krintas, kad naktis tikriausiai būsianti debesuota. Tai buvė tipiška Barnardui, nes panašiai liudija ir amerikietis astronomas Philip Fox. Anot jo, kai padangė užgludavė debesy, ar regėjimas būdavo blogas, t.y. atmosfera nepastovi, Barnardo dūsavimai observatorijoj būdavo

Tamsusis miglynas Barnard 92 Šaulio žvaigždynė tarp gausybės Paukščių tako žvaigždžių. Tai buvo vienas iš miglynų, kurie tikino Barnard, kad tokie objektai nėra „skylės“ žvaigždėtame danguje, o juodi, nepermatomi debesy.

aiškiai girdimi. Bet kai padangė skaidri, oras palankus, Barnard būdavo linksmas, net dainelę užniūniuodavo. Niekur neteko literatūroj užtikti, kad jis būtų sukūręs šeimą. Jo didžioji ir ištikimoji meilė buvo tik astronomija.

Reikia stebėtis, kad Edward Emerson Barnard tiek daug pasiekė, būdamas beveik bemokslis. Jokios mokyklos jis nebaigė ir iš viso mažai mokyklos suolus trynė. Gimė jis 1857 m. gruodžio 16 d. Nashville mieste, Tennessee, tik dviem mėnesiam praradęs tėvą, kuris mirė. Šeima buvo neturtinga, todėl Barnard vos du mėnesius mokyklą telankė. Jo išimokslinimą gerokai papildė motina, mokydama namie.

Devynerių metų amžiaus turėjo pradėti dirbti, kad galėtų šeimai išlaikyti. Darbo gavo foto studijoje, kur išdirbo 17 metų asistentu ir įsigijo daug fotografinio patyrimo, kuris vėliau labai praverė astronominiam darbe.

Dar vaikas būdamas, domėjosi nakties padangę ir įsidėmėjo daugelį žvaigždžių, tik nežinojo nei jų vardų, nei žvaigždynų pavadinimų. Dirbant foto studijoje, vienas iš bendradarbių padarė jam mažą vieno colio teleskopą iš sulaužyto židrono, rasto gatvėje. Šiuo teleskopu jis toliau studijavo padangę ir, tik gavęs Tho-

mas Dick knygą *Practical Astronomer*, sužinojo vardus žvaigždžių, kurias jau gerai buvo pažinęs.

1876 metais, susitaupęs pinigų, nusipirko didelį, gerą instrumentą, 5 colių refraktorių. Už jį mokėjo 400 dolerių. Tai buvo trečdalis jo metinio uždarbio ir parodo, kokią didelę aistrą jis turėjo astronomijai. Šiuo teleskopu jis jau visai rimtai pradėjo kometų medžioklę.

1883 metais gavo mažą stipendiją Vanderbilt universitete, Nashville, kur lankė astronomijos kursą ir kartu dirbo universiteto observatorijoj. Bet ir čia jis daugiau domėjosi astronominiais stebėjimais, negu studijomis, tad ir kurso nebaigė. Nežiūrint to, universitetas dėl jo nuopelnų 1887 metais suteikė jam bakalauro laipsnį.

Tais metais jis jau buvo taip pagarsėjęs, kad Lick observatorijos (Mount Hamilton, Kalifornijoje) direktorius pasiūlė jam astronomo poziciją. Čia su 36 colių refraktorium padarė daug svarbių atradimų. 1895 metais jis buvo pakviestas į Chicagos universitetą praktinės astronomijos profesorium ir Yerkes observatorijos, esančios Williams Bay mieste, Wisconsin, astronomu.

Pasimirė Edward Emerson Barnard 1923 m. vasario mėn. 6 d. Williams Bay, galėtumėm sakyti,

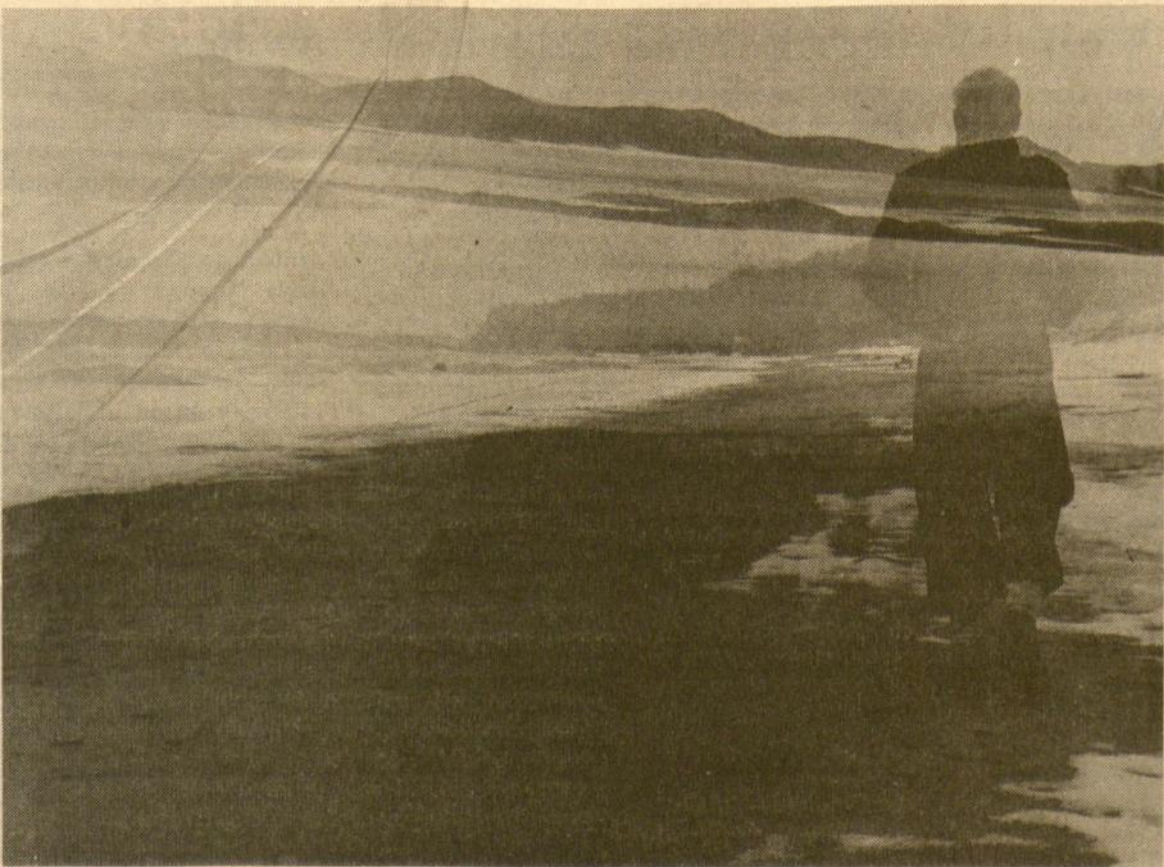
šalia savo observatorijos ir jos teleskopų. Per pirmas dvi šio šimtmečio dekadas, anot minėto Otto Struve, Barnard buvo ne tik pats žymiausias Yerkes observatorijos astronomas, bet ir visuotinai pripažintas kaip pats pajėgiausias ir produktyviausias stebėtojas visame pasauly, statomas gretomis tokių milžinų, kaip Tycho Brahe, Giovanni Cassini, William Herschel ir kt. Tik matematinio pasiruošimo trūkumas neleido jam prisidėti prie teoretinės astronomijos pažangos. Čia jis irgi būtų į aukštumas iškilęs, nes be didelio pastabumo, aštrios akies, turėjo dar ir analitinį sugebėjimą bei mokslinį kritiškumą. Mokslininkas iš prigimties. Jo širdin buvo įdėta Paukščių tako kasėtė.

NAUJI LEIDINIAI

• LITUANUS vol. 33 no. 4 (Winter 1987). Lithuanian quarterly of arts and sciences. Redakcijos ir administracijos adresas: 6821 South Troy Street, Chicago, IL 60629. Metinė prenumerata — institucijoms 15 dol., asmenims 10 dol.

Šį numerį redagavo Antanas V. Dundzila. Numeris skirtas Lietuvos krikščionybės istorijos temoms, Lietuvos krikšto 600 metų jubiliejaus proga. Pagrindiniai numerio straipsniai tyrinėja 1387 metų Lietuvos krikšto istorines aplinkybes. Temai įvada, pavadintą „The Meaning of 1387“, pateikia istorikas dr. Saulius Sužiedėlis. William Urban, istorijos profesorius Monmouth College, apibendrina šio įvykio istorinį kontekstą. Dr. Vanda Daugirdaitė-Sruogienė, kurios, kaip istorikės, inaušas *Lituanus* žurnalui yra buvęs itin svarbus nuo pat jo leidimo pradžios 1954 metais, šį kartą duoda istorinės Jogailos asmenybės portretą. Viena iš jauniausių mūsų istorikų, dr. Rasa Mažeikaitė, analizuoja Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Algirdo tikiybę orientacija.

Menui skirtuose puslapiuose Mack Gilman supažindina su dailininko Rolando Poškos kūryba. Knygų skyriuje recenzuojamos: dr. Jono Balio *Lietuvių žemdirbystės papročiai ir tikėjimai* (Ricardas Vidutis) ir Tom Clancy *Red Storm Rising* (BSV). Lituanus Data Bank dokumentuoja žmogaus teisių pažeidimus ir Bažnyčios persekiojimą okupuotoje Lietuvoje.

Petro Raziūno nuotrauka iš „Metų laikų“ serijos, laimėjusios II vietą Lietuvių fotografų išeivijoje 1987 metų parodos konkurse.

<i>Danguolė Saktuvaitė</i>	
RUDENĖJANT	LAIŠKAS
<i>nutilo saulė — ir lietus . .</i>	<i>tavo laišką skaičiau — ir besidžiaugdama ir su ašaroms ir su kava — (jis jau aplaistytas!) / / / / / / / guli dabar, (lyg akmenėlis upės dugne) — giliai paslėptas stalčių</i>
SAULĖ	
<i>tas nedrąsus jos pasitrynimais į mano kaklą, kovo mėnesio pradžioje, —</i>	*
<i>tai tiktai ženklas dosnios meilės, kuria ji parodys man, vasarą . .</i>	<i>jeigu tenai, kur esi — tavo padangėje lyja . . užteks vandens mano upėms.</i>

niekad nerekšdavo. („Garsiau! — replika iš salės). Jis padarė gėdą vienam šitam, tai yra, mūsų kolektyvui. Tai naudinga ir užsienio vakarų radijoms, kurios kursto nacionalistinės antitarybines nuotaikas. Bogušis turėtų pagalvoti, reiškia ... nu ... nu ... Aš, kaip ir visi smerkiu, toks nesuderinamas Bogušio elgesys su mūsų kolektyvu.

JONAS VAITIEKAITIS:

Ačiū. Kas dar? Gal Martinas?

MARTINAS (aktorius, komjaunimo sekretorius):

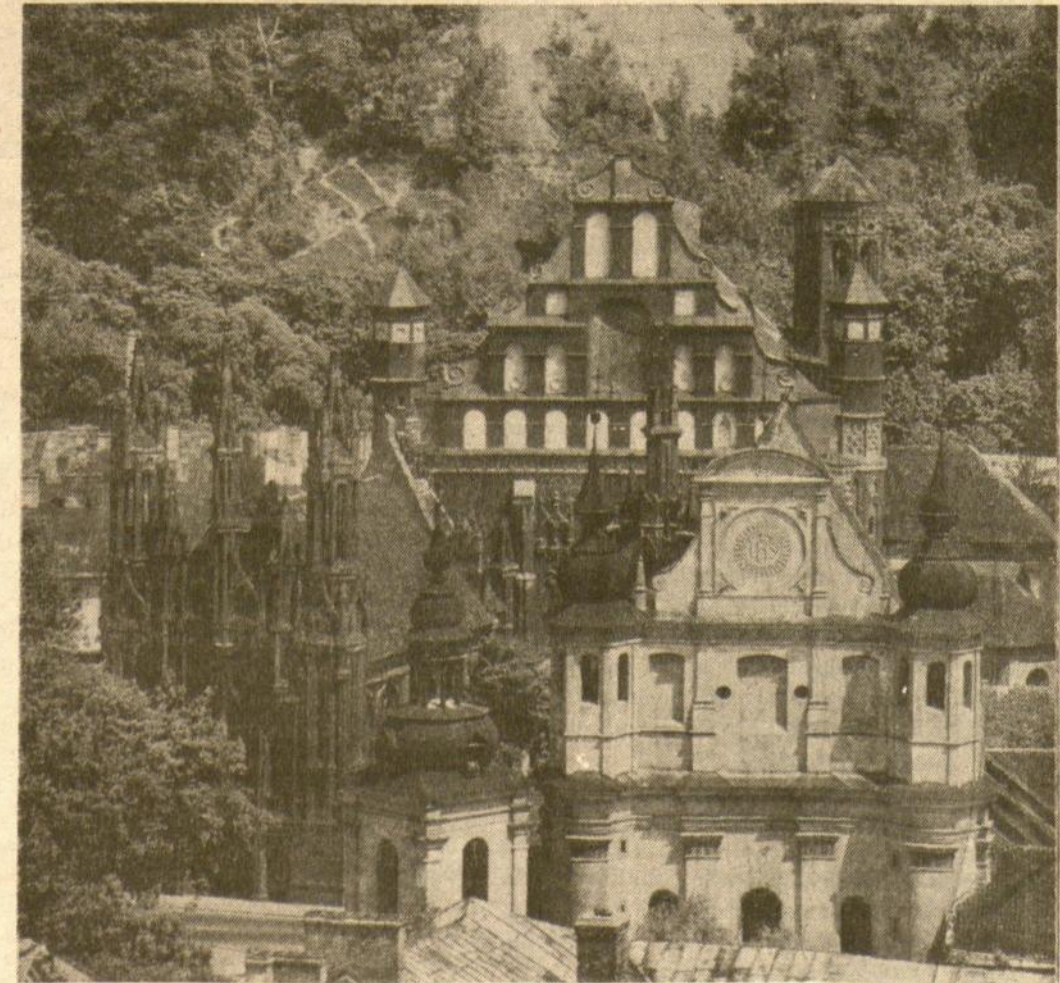
Kaip komjaunimo sekretorius, aš, galbūt, kalbėsiu jauniausio kolektyvo vardu. Gaila, kad mūsų kolektyve atsirado žmogus, kuris dalyvavo tuose įvykiuose. Kaip sakoma, jie buvo gražiausioje Vilniaus vietoje, turinčiausioje. Man tik įdomu, kada tavo sąmonėje įvyko pakitimai? Iš matymo mes pažįstami, sveikinamės, šnekamės, o tavo mintyse yra kažkas. Galėjai būti geru komjaunuoliu, bet netapai. Pasirašai raštą, ar tikrai tu jį pasirašei? Ir bendrai — ko tu nori? O dabar mes sužinom — tikrai mūsų teatras vedantysis respublikoje ir ne tik respublikoje, žinomas ir užsienyje. Iš tikrųjų, aš nieko nežinojau, tik pamačiau tavo veidą laikraštyje ir labai nustebau. Ir štai mes turim svarstyti blogą poelgį, gaila. Ir aš komjaunuolių vardu smerkiu nederamą elgesį ir man atrodo iš tikrųjų nederą tau dirbti teatre. Norėčiau išgirsti tave.

JONAS VAITIEKAITIS:

Ačiū. Vytautai, ar kalbėsi?

VYTAUTAS BOGUŠIS (inžinierius):

Žinoma, būtinai. (...) gavote KGB nurodymus, raštą ir bandėt mane svarstyti?! Liūdniausia, kad jūs, inteligentai, gavę kvailą stalinietišką instrukciją, puolat akiai vykdyt. O juk nė vienas iš jūsų taikos demonstracijoje,

Vilniaus senamiesčio bažnyčių ansamblis.

pavyzdžiu”. Aš parašiau ir parodžiau komunistinius veikėjus negatyvius ir pozityvius ir pasiūliau pakeisti pavadinimą — „Sekime dorų komunistų pavyzdžiu”. Rašini lietuvių kalbos mokytoja atidavė į KGB rankas. Po to KGB mašina sukosi labai greitai. Dabar kiekvienam laikraštyje pilna apie niekadėjus, nusikaltėlius partietius. Tiesos niekados nevengiau ir nevengsiu, ir visiškai nesvarbu, ar tai patinka KGB, ar nepatinka. Sakyt tiesą mano pareiga. (...) Kreipimasi pasirašiau ir esu vienas iš organizatorių. (...)

O rugpjūčio dvidešimt trečią dieną paminėt budelio Stalino aukų dieną ir eisiu, kol būsiu gyvas. Tai mano pareiga. (...) Jeigu Hitleris žudė, tai pasmerktas visam pasauliui, tiek rytų, tiek vakarų Vokietijoje. Visame pasaulyje aukoms pagerbti pastatyti paminklai. (...) Budelis Stalinas išžudė tūkstančius, milijonus aukų — tai ką, užmerkt akis ir šypso, juoktis? Visiems žinoma, kiek išžudė mūsų tautos inteligentijos, šviesiausių protų. (...) Gal užteks mūsų tautai varlamų (...) Nepamirškim išnaikintos, suniokotos mūsų tautos kultūros, istorijos. Prisiminkim, ką budelis Stalinas padarė su genetikos mokslu, generalitetu, karininkija, literatūra, menu. Tūkstančius, milijonus galima išvardinti Stalino nužudytų nekaltų aukų. (...) 1946 metais Balio Sruogos „Dievų miškas” ir tas apšauktas antitarybinis, jog autorius tyčiojasi iš kalinių. Deja, savo kūrinio taip ir neišvydo. Balys Sruoga mirė 1947 metais, o „Dievų miškas” šviesa išvydo 1959 metais. Daug galim išvardinti inteligentų, nukankintų, nužudytų (...) Jūs, aktoriai, kultūros skelbėjai, nė vienas nedalyvavot taikos demonstracijoje, o bandot smerkti, purvais drabstyti. Gerai apgalvokit, nestatykit sau istorinio gėdos stulpo, kad nebūtų gėda prieš savo vaikus, anūkus. Baigiau, kas turit klausimų?

JONAS VAITIEKAITIS:

Taip, ačiū. Kas dar nori pasisakyti?

DALIA TAMULEVIČIŪTĖ (vyriausioji režisierė):

Aš.

JONAS VAITIEKAITIS:

Vyriausioji, prašom.

DALIA TAMULEVIČIŪTĖ:

Tu tik 59 metų gimimo. Ką tu išmanai apie Stalino aukas? Tu jų nematai. O ką Amerika kalba, tai šlykštu (...) kurstytojai. Taip, daug kas nukentėjo stalinizmo laikotarpyje. Aišku, mūsų spauda perlenkė, išpūtė tris savaites, per didelę reklamą padarė, nusibodo. Tačiau ten,

kur nacionalizmas — baisu (...) kas įvyko Lenkijoje, ką padarė „Solidarumas”. Kai buvom, teatrai tušti, niekas jų nelanko, jokios kultūros, viskas užgeso. Tik spekuliacija, badas, apatiški žmonės, sužlugdyta ekonomika. Ne, ne, nepritariu visam šiam. Ne, tikrai nepritariu ir niekados pati nedalyvačiau.

JONAS VAITIEKAITIS:

Ačiū. A, svečias, prašom.

ATSTOVAS (?) iš Vilniaus miesto Partijos komiteto:

Taip, aš buvau, kaip partijos atstovas ir viską mačiau. Nemeluok, Boguš. Saugumo rašte teisiybė parašyta, aš viską žinau. (*Salėje triukšmas — „kas jis toks, prisistatyk, pavadė?”*)

JONAS VAITIEKAITIS:

Draugai, netrukdykit, duokit pasisakyti, tai svečias iš Partijos komiteto.

ATSTOVAS:

Taip, aš rugpjūčio dvidešimt trečio dieną buvau nacionalistinėje, antitarybinėje demonstracijoje ir viską mačiau, o tu, Boguš, nesišypsok, matau, kaip tave suėmė nervai, sakau, nesišypsok. (*Vėl replikos: „kas jis toks, kokia pavardė, prisistatyk!”*)

JONAS VAITIEKAITIS:

Draugai, tylos! Duokit pasisakyti!

(*Salėje šurmuly*)

ATSTOVAS:

Vilniuje dabar 50 tautybių ir visi gali gyventi, dirbti. Niekas netrukdo. Tik nacionalistai, ekstremistai, tokie kaip Bogušis trukdo ramų gyvenimą. Užsienio radijų suorganizuota nacionalistų demonstracija. Tai daro jis už (Nukelta į 4 psl.)

Kazio Karužos dovana lietuvių archyvams

JURGIS GLIAUDA

Prieš porą metų Kazys Karuža išleido knygą apie savo brolį, dar laisvoje Lietuvoje mirusį poetą Petrą Karužą. Stambusis tomas pavaizdavo pilnutinį Petro Karužos kūrybos turtą. Leidinys sulaukė gerų recenzijų.

Petras Karuža rinkinio koautorius losangelietis Kazys Karuža, vyras judrus kaip gyvsidabris, yra smarkus keliautojas. Jo kelionėse, kaip jis tvirtina, glūdis nepasotinamas noras stebėti gyvenimą.

1975 ir 1979 metais Kazys Karuža keliavo Vakarų Europoje. Jis aplankė dvidešimt valstybių, vienoje kelionėje buvęs net pora mėnesių. Kelionėje jis ieškojo lietuvių — grupių ir paskirų. Jis jų rado daug. Keliaudamas jis rašė kelionės dienoraštį. Taip kaupėsi įspūdžiai, kurie 1976 metais buvo spausdinami periodikos atkarpoje.

Su vėlesniais teksto papildymais, su gausios iliustracinės medžiagos priedu, autorius paruošė kelionės kroniką, pavadinęs tą margą ir įdomią kelionę lakuriu vardu: „Virš baltų debesų“.

Jis išleido šį dienoraštį 1987 metais albuminio dydžio leidiniu. Dvi nepaprastybės knygoje: tai 610 puslapių tomas ir tiražas... 50 egzempliorių! Tai esą medžiaga lietuvių archyvams.

Kol archyvarai dorosis su šiuo monumentalium leidiniu, eiliniams skaitytojui gali būti įdomu patirti, ką byloja Kazio Karužos kelionių puslapiai. Tai knygos tempos vertybės savyje.

Aplankęs dvidešimt valstybių, tuzinus didmiesčių, miestelių ir kaimų, visur radęs lietuvių, Kazys Karuža pateikė gyvą to fenomeno vaizdą reportažo forma. Savo raštą jis nuspalvino optimistinėmis tonais, lengvu humoru, išlikdamas gerai nusiteikęs situacijose, kurios ir nebuvo lengvai pakeliamos.

Autorius kukliai paprašė atleisti korektūros paklaidas, kurios prasisunkusios pro spausdinimą periodikoje.

Jis drąsiai įveda skaitytoją į savo dinamišką kelionę, prirakin-

Kazys Karuža

damas skaitytojo dėmesį prie keliavimo proceso. Tad antrinis knygos pavadinimas vainikuoja viršelį: „Kelionės įspūdžiai“.

Teksto penktadalis skirtas aprašyti išvietintųjų asmenų stovyklos Meerbecke, Vokietijoje, epocha. Toje pabėgėlių stovykloje autorius su šeima gyveno apie ketverius metus. Jis plačiai vaizduoja lietuvių kultūrinę veiklą stovykloje, iliustruoja retų dokumentų gausą. Būdamas filatelistas, ilgėliau sustoja ties stovykliniais pašto ženklais.

Toji knygos dalis neužimama primena, kad D.P. stovyklų epocha vis dar nesulaukia dėmesio, išskyrus trumpus šikius *Lietuvių enciklopedijoje*, ir laukia serijinių tomų, nelyginant Lietuvos bažnyčios nepailstamoje Broniaus Kviklio globoje.

Kelionėje susiformavę epizodai tokie kasdieniniai švieži, kad vargu bau be jų akcentavimo knyga dėtina ant archyvinųjų lentynų. Štai (p. 253) scena, kai vokiečių paštininko žmona kelia iš miego savo vyrą, įmigusį Kazio Karužos vizito belaukiant: „Steh auf, Franz, Karuža kam“. Arba nuotykių su telefonu (p. 118). Autorius, atkakęs, pasveikina lietuvių: „Esu atvykęs“ ir gauna atsaką: „Gera, kad atvykote, bet ne laiku, ne laiku...“.

Liūdna scena iš atžangoje paslėpusio laikraščio *Išveitų draugo* redakcijos — renka tekstą atskiromis raidėmis. Arba sumanus

Lietuvių žurnalistų sąjungos nario kortelės panaudojimas Prancūzijoje, norint gauti privilegijų.

Išimylėjęs i lietuvišką peizažą Kazys Karuža nuolatos prisimena jį, stebėdamas svetimuosius laukus, miškus, ežerus (p. 103): „... važiuojant pusiaukelėje pastebėjau skraidant baltais pilvais Lietuvos gražuoles pempes, kurių nemačiau apie 30 metų. Jās pamačiau akrobatiskai besivartančias ore, vėl mano svajonės nukėlė mane į Lietuvos laisvės laikus, kada kūdikystėje ieškodavome ir radę rinkdavome po arimus pempių lizdus, — čiobreliai vigainės, pievose pempių kiaušinius...“

Kaip išdykę vaikai prabėga tekstu išdykėliški palyginimai: sėdžiu, kaip krienas; sušalęs į ožio ragą; lietingą dangų remiu lietsargiu. Tai smagios kelionės priedai nuotakai gerinti. Ir kuris lietuvis fotografas gali pasisakyti iš kelių pėdų atstumo nufotografavęs Anglijos karalienę. O čia net dvi tokios nuotraukos su fotografo vardu: Kazys Karuža!

Ir kuris lietuvis turistai buvo plačiai aprašęs (p. 226) Dachau mirties stovyklą ir radęs ten šiurpulingą raportą, kaip „mokslinio“ eksperimento dėlei sekėsi užšaldyti gyvus žmones?...

Šis 610 puslapių veikalas — albumas, gausiausiai iliustruotas, kietais viršeliais, yra nepalyginamai naudinga dovana lietuvių archyvams.

Chicago's teatruose

George Orwell'io

„Gyvulių ūkis“

Anglų politinis esėjas ir romanistas George Orwell (1903-1950) savo kūryboje koncentravosi į dabarties problemas. Jo pastangos, pinant meniškus ir politinius tikslus, buvo sėkmingiausios dviejuose kūriniuose: *Animal Farm* ir *1984*. Abudu tie veikalai užtikrino jam tarptautinį garą. Jo įžvalgumas ir sugebėjimas įvilkti gyvas problemas į vaizdžią, satyrinę formą palenkė daugelį jį laikyti ne vien

MIRTIES LOPŠINĖ

Kompozitoriaus Juliaus Gaidelio mirties (1983.I.6) penktosioms metinėms

*Granitą Juliaus kapo gaubia liūdesys...
Nieks prie jo neklūpo, nieks neašaroja.
Tik, guldyma griaučius, valdovė Mirtis
Skardenančią amžiuose raudą kartoja:*

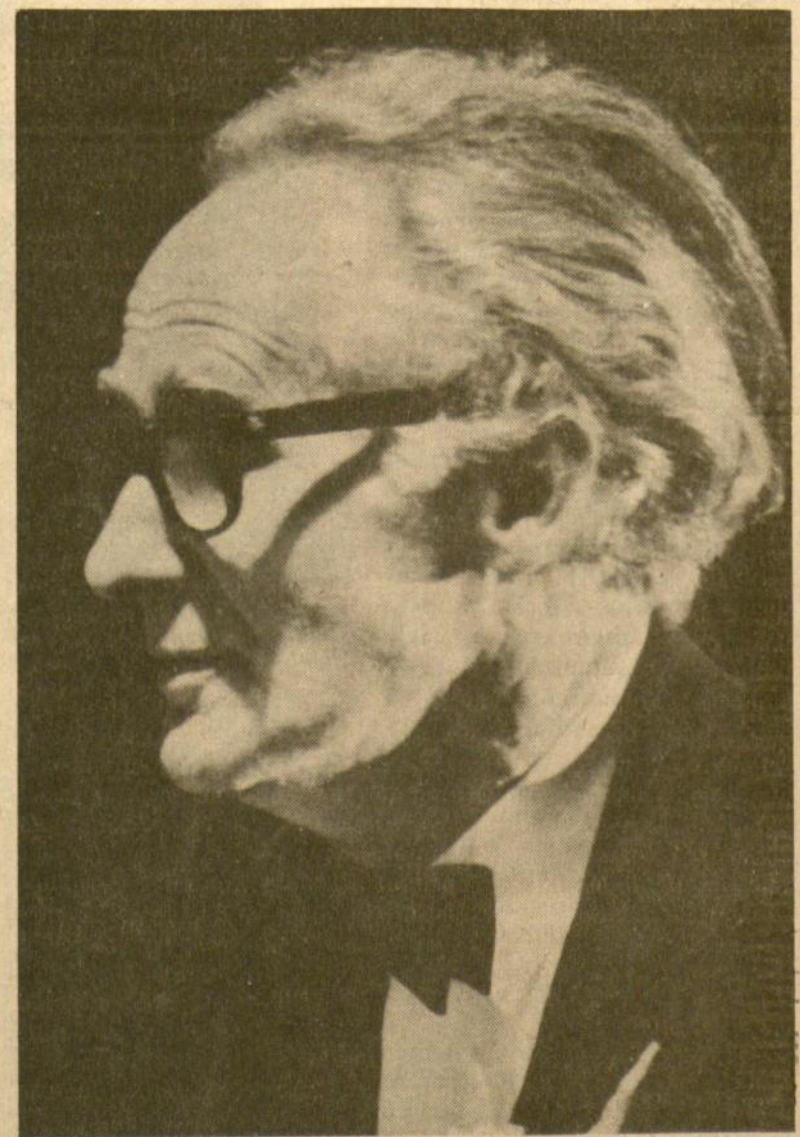
*„— Miegok ramiai! Aš tau — motutė...
Aš atskridau čia, kankiny,
Rimties lopšinės paniūniuoti,
Kur stojo metai tekini...“*

*Čia nēr skausmų, aistrų siautimo.
Škraiste apgaubti tamsumos,
Būties pradai slaptingai rymo
Per amžius slėpinių kalnuos.*

*Ir vos kur sąmonės liepsnelė
Nakties sužybsi juodomaj —
Jau mano rankos dalį kelia,
Ir jos šviesa užgęsta tuoj.*

*Miegok ramiai! Aš tau — motutė...
Aš atskridau čia, kankiny,
Žalia veja duobės užkloti,
Kur kniubo lūkesčiai žvaini...“ —*

Stasys Liepas

Julius Gaidelis (1909-1983)

Nuotrauka Vytauto Mažečio

Nuomonės ir pastabos

Simfoninių koncertų reikalai

Su dideliu įdomumu skaičiau Mykolo Drungos žinoviškai ir autoritetingai parašytą recenziją apie krikščioniškos jubiliejaus simfoninį koncertą. Juliaus Gaidelio ir Pulitzer premijos paminėjimas man sukėlė abejones dėl straipsnio pradžioje sudraguoto sakinio: „Po Vlado Jakubeno autorinio koncerto, įvykusio 1973.11.23 diriguojant Alvydui Vasaičiui, praėjo net 14 metų, kol Chicago metropolioj vėl surengtas pilno orkestro lietuvių simfoninės muzikos koncertas“. Abejonių išsklaidymui nutariau raustis po archyvus. Muzikologinė tikrovė rodo, kad tame 14 metų viduryje, 1979.3.31 Chicago Orchestra Hall tikrai įvyko lietuvių simfoninės muzikos koncertas, grojant

Chicago simfonijos orkestro nariams ir diriguojant Henry Mazer. Koncerte buvo atlikta Čiurlionio simfoninė poema „Jūra“. Jakubeno orkestrinė siuita „Miško šventė“, sesers Bernardos „Lietuviška rapsodija“ ir Gaidelio Ketvirtoji simfonija. Kūcerto plakate nenurodoma, kās būvo koncerto rengėjai. J. Kreivėnas 1980.9.26 d. *Vienybėje* taip rašo: „Ne tik atlikimas, bet kūrinys buvo didelės meninės vertės. Chicago simfonijos orkestras pasiūlė 4-tąją Gaidelio simfoniją Pulitzerio premijai“. Stasys Liepas 1984.1.7 d. *Draugo* kultūriniam priede sako, kad koncertą ruošė „būrelis margo derinio aktyvistų“. Iš daugelio spaudos iškarpų atrodo, kad koncertą tikrai ruošė lietuvišai. Reikia prileisti, kad orkestras turėjo būti pilnos sudėties, jeigu buvo grojama Čiurlionio „Jūra“ ir Gaidelio Ketvirtoji simfonija. Kazys Skaisgiris

Teatro darbuotojų susirinkimas Vilniuje

(Atkelta iš 3 psl.)

dolerius, parsidavė. Nesišypsok, nesišypsok. Žinau ir tavo globėją Klimaitį. Draugai, jis Kaune žydus šaudė, tokie ir organizavo, ir dalyvavo. (Vėl replikos: „Kada jis prisistatys?“ Juokas ir triukšmas. „Tylos!“). Taip, Boguš, mačiau ir girdėjau, kaip tu antitarybinę kalbą sakei, tai ko ginies? Ir teisingai — reikia vyt tave iš tokio darnaus kolektyvo, iš teatro.

VYTAUTAS BOGUŠIS:

Dar vienas akivaizdus melo pavyzdys: aš kalbos tikrai nesakiau, tai šlykštus melas! (Replikos, juokas.)

A. VENCLOVAS (gaisrininkas):

Taip, draugai, jūs visiškai nepersitvarkėte. Taip ir nesugebėjote pakeisti stalinietiškos mąstysenos. Nė vienas nebuvo, o smerkiat. Panašiai buvo smerkiamas, pagal Saugumo nurodymus, Pasternako „Daktaras Živago“. Niekas neskaitė, bet smerkė. Svarbu, mažne, rodiklis. Labai gailiuosi, kad nedalyvavau 23 dienos demonstracijoje. Tikrai, po viso šito balagano gailiuosi nedalyvavęs. Visapusiškai pritariu ir palaikau Vyta.

A. AUKŠTIEJUS (inžinierius):

(...) Na ir kas, kad jis 59-jų metų gimimo. Tai nereiškia, kad nesuprato netiesos. Juk po karo išaugo trys kartos, visos sugadintos. (...) Mes net nesugebame išklausti oponento nuomonės. Nors Gorbačiovas moko mus nepalikti baltų dėmių istorijoje. Gal Vyta ir teisus, bet mes iškart nenorime suprast. Jeigu

darbininkas gamina broką, tai mes nesimam jo auklėti, viešai smerkti. O dabar kalba — vykim mes jį iš čia. Bet jūs pagalvokit, kur jį mes vysime, pagalvokit, kur išeis su juodu bilietu, kas jį dirbt priims? O kas bus jo vaikams? Tai ką — viską nurašyt? Jeigu mūsų teatras tikrai yra tokai pirmaujantis, tai iš tikrųjų (...) nenaudinga jį vyt (...) neturit teisės. Reiškia, mes patys netvirtai ideologiškai. (Salėje triukšmas).

JONAS VAITIEKAITIS:

Kol kas dar jo niekas neveja, kol kas jį dar saugo profsąjunga. (Salėje juokas.)

A. AUKŠTIEJUS:

Gera, duokit man pabaigt. Tai, iš tikrųjų, aš dabar susijaudinęs. Bendrai susirinkimo esmė neaiški, kokių klausimų (...) Ir tiek dabar spaudoj straipsnių apie pakantumą, vadinasi, apie auklėjimą, o ką — jūs suprantate tik apie tokį auklėjimą? Prisiminkim Leniną, paimkit jo raštus ir paskaityt (...). Žydu tautybės žmonės man labai patinka, daug metų kartu dirbau (...). Žyda sakė: nepalauk, nepaturėjai — nepirk. Tai ką čia tuščiai svarstyti ir, nieko nežinant, smerkt (...).

JONAS VAITIEKAITIS:

Ačiū, gerai. Tiesa, nebus taip juoda, kaip tu pasakojai. Kiekvieną pilietį, jeigu jis yra profsąjungos narys, saugoja kol kas dar profsąjungos įstatai. Kaip dar atleist, atleisti bet kaip negalima ir mes šio klausimo nekeliam. (Salėje juokas, kandžios replikos profsąjungos adresu.) Tylos, aš siūlyčiau vis

dėlto nutraukt susirinkimą, nes mums vakare darbas, o laiko liko nebe daug.

ALEKSANDRAS BRITENKOVAS (inžinierius):

Aš trumpai. Vyta aš pažįstu gerai. Aš dabar nesuprantu — Vyta sako viena, partijos atstovas kita. Čia reikia konkrečiai. Jis sakė, kad pasirašė po deklaracija ir sakė, kad ten parašyta „prašom susirinkti ir paminėti“, o kad ten antitarybinė — šito jis nesakė. Nežinau, gal kas nors reikėtų parodyti šitą deklaraciją. Kaip čia suprasti, kaip čia gaunasi? Taip pas mus kursuose (marksizmo — leninizmo) vakar paklausiau profesoriaus Bernotėno ir jam papasakojau apie būsimą pasmerkimą. Profesorius paaiškino, kad mes neturime teisės smerkti ir liepė papasakoti, kuo baigsis. Tai ką aš jam galėsiu pasakyti, kad pats nieko nesuprantu? O kas čia pasakytą? — Nieko. Va, pavyzdžiui, Januška visą savaitę atsiprašinėja Vyta — „atleisk, nepyk, kad tave smerksiu, kitaip negaliu, liepė valdžia, Butė.“ (Juokas, plojimai, Jonuška pakyla, nori kažką sakyti.) Vyta pažįstu, geras specialistas, jau kokie 5 — 6 metai dirbam kartu. Nežinau, nemačiau, kad susitikinėtų su kažkoku užsienio veikėju. Betgi vistiek, jeigu žmogus koks nors chuliganas, tai matytųsi, o dabar šitiek metų — jokio nacionalizmo nemačiau. Jis kaip tik labai girdavo Gorbačiovą. (Triukšmas. Butė bando taisyti padėtį.)

BUTĖ (direktoriaus pavaduotojas):

Negalvojau visiškai šnekėti, kaip sakoma, bet čia replika ir man, kaip sakoma. Charakterizuojant blogą žmogų visų pirma, nežinau kaip kas gali charakterizuoti, bet, tarp kitko aš esu jo šito padalinio vadovas. Visų pirma, manęs irgi niekas, vot, niekas

neklausia. Nors jis ir labai pavyzdingas darbuotojas, o vistiek tai yra eilinis darbuotojas ir nereikėtų, vadinasi šito išpūsti, reiškia, kas įvyko, kodėl įvyko ir kam visa tai šita reikalinga. Čia labai keista, kaip sakoma, čia Jaunimo teatro, reiškia, mes šita dvasią tokią — labai keista.

Vot būtent prie tokių gyvenimo pozicijų, kada visi neturėjo kažkaip ar į dešinę, ar į kairę, vyko, reiškia, pokarinis laikotarpis, reiškia. Ir aš įsitikinęs, kad nė vienas iš jų, čia dalyvavusių nesat taip nukentėjęs. Čia nesat pokarinis, kad tėvai sušaudyti galėtų vot šiandieną Radzevičius papasakot. Vot buržuaziniai nacionalistai sušaudė jo tėvą. Ar mums bendrai reikalingas nacionalizmas šiandien, kad jis sugrįžtų? Devyniasdešimt devynių tautybių šiandien Vilnių gyvena žmonių. Tai kas tada turi, kokia nacija turi, kaip sako, imti viešpatauti, kaip sakoma? Kur kitus dėti? Ne, tai paįmkim, šnekėkim, juk tai mūsų naudai. Šitie buržuaziniai šitie nacionalistai jie negali, jie suorganizavo. Šita neorganizavo draugas Žilinskas, šitas kolekcionierius, kuris rado Lietuvai progos, šita na rado, rado savo santaupą, kaip sakoma, šita, gražint šita Lietuvai, kuris įdėjo, sakoma, visą savo gyvenimą, darbe, lėšas, gražino Lietuvai, jis myli šitą Lietuvą nu jam nėra kitos. Mes visi žinome, kaip sakoma, vot Žilinskas, ir mes jį gerbsim, kaip sakoma, su padėka vot jo reprodukcijas, taip. Ar pas mus stalinizmo aukoms atminti nėra spektaklių? Pasiziūrėkime. Va tokie, kaip šitas „Ilga kaip šimtmečiai diena“, šita „Keturiuose vidurnaktį“. Netrukdykit. Jūs kalbėjot, dabar vot aš kalbu („Tai nenusikalbėk“, — balsas iš salės) ir prašau vot nenutrukinėt. Pas mus šita, vapsčie, patriotinį jausmą galima išreikšti ir kitaip, tai vienas dalykas. O antras dalykas... Prašom netrukdyt, nenutrukinėt (Juokas,

kalbos). Taip, kas buvo mes šiandieną neslepiaime, pasižiūrėkim, prašom, tokį, prašom, filmą, kuris pas mus ėjo, „Atgaila“ („Nenurodinėk, ką žiūrėti, ir geriau už patį supratom!“) Labai atsiprašau, aš jūsų nepertraukinėju.

Tai va, esme, esmė skaitau yra ta, kad mums nereikalingas nacionalizmas. O kodėl jis buvo šita tris savaites prieš su tokia pompa, reiškia, kaip sakom, organizuojamas. O būtent dabar, iškilo klausimas dėl branduolinio karo likvidavimo problemų dabar, kada raketos gali būti išvežtos iš Europos. O kad niekas nedraudė, Latvijoje ir Estijoje inspiravo, tiesiog kabinėjosi prie žmonių ir norėjo sukelti muštynes, po to kad visam pasauliui pasakytų, kad nepamirštum. Vot, draugai, kada peršingus įgabeno mums, šita, į Europą („O Jėzau, taip pat Bogušis įgabeno!“ Triukšmas, juokas. „Jonai, nutrauk, užtenka klausyt!“ Palaukit, duokit žmogui pasisakyti“.) Aš viso labo tik keturias minutes. Peršingus, draugai, įgabeno tiktais... (Juokas salėje, — „Bogušis, jau žinom!“)

JONAS VAITIEKAITIS:

Reikia arčiau, prašom prie įvykio. (Juokas, triukšmas).

BUTĖ:

Taip, smerkiu, smerkiu visą šią akciją.

(Jaunimo teatro darbuotojai juokdamiesi išeina iš salės. Kažkas šūkteli: „Boguš, žiūrėk, kad rytoj neliktų peršingų Europoje!“)

Vilnius, 1987.IX.11.